

zara begira bizi gara. Non dagoen ere ikasi dugu, Eguesen aldamenean eta Iruñeatik gertu. Heriotz-bezperako begirada horrekin, egunkari batean Jorge Oteizaren azken argazkia ikusi dugu, bere hilobia izango denaren aldamenean. Gurutzea ere jarria dauka, egurrezkoa, xumea, «Jorge Oteiza Embil» hobiburuaz. Oinordekorik gabeko heredentziak beti dira korapilotsuak, eta Nafarroan 'erbesteratutako' oriotarrarena hala-koxea da, erabakitzen gaitza. Artista asko eta askok ikaragarrri zor diote, baina haren irudiko primu direnik ezin esan, berek sortutako arteaz bizi nahi badute behinik behin. Erabakia du Oteizak senipartea norentzat izanen den: Nafarroako Gobernuarentzat. Fundazioa ere izango da Altzuzan, eta horrekin inolako bakerik lortu du gerrilari bizarzuriak.

Txillidak ere nahi du bere Fundazioa, baina ez dauka erraza lortzea. Hain zuzen ere, honek baditu oinordekoak (artistak ez badira ere) eta ez du heredentzia musutruk oparitzeko asmorik. Aditua du Christie's-eko enkanteetan lor daitekeen zero kopuruaren usaina. Oteizaren salaketaz plagiatzaile izateaz epaitu duten urte berean, donostiarrak ospearean gailurra erdie-tsi du Euskal Herrian, Bilbo eta Donostiako erakusketez. Artistari buruz dabilen kontzeptu modernoaren arabera, ez luke zertan kexu egiterik. Ez du arazorik populuarekin, museoe-kin ere ez, are gutxiago zerga-kontuekin. Baina bere Fundazioa lotu gabe hilko ote den beldur da.

Hirugarren adinean ditugu bi euskal artista unibertsalok. Bat Fundazioarekin jada, eta bestea Fundaziorik gabe oraindik, baina biak bakardadean. Bakardade desberdinak, bata bilatua, bestea topatua. Biak filosofiazaleak ustez, Malevic *ver-sus* Heidegger. Erraldoiak, handiegiak nolnahi ere, hau beza-lako herri txiki batean kabitzeko.

IÑAKI MURUA

GIPUZKOAKO BERTSOLARI-TXAPELKETA

Badakit pasatako urak ez duela errotarik mugitzen baina, ur horiek pasa ote dira gero? Hasiera batean hainbeste aukera ez zuten bertsolariei atea irekitzeko modura planteatu zen, baina zertan geratu da? Txapeldunak ba al du lehen ez zuen ezer txapelaz gainera? Hobetu al du bertsotan edo geroztik egin diren saioetan ikusi al da aukera gehiago ematen zaienik itzalean zeuden bertsolari horiei?

Ez, zaletuok, ez da ezertxo ere aldatu. Plazaz plaza aski dabilen bertsolari-multzo batek uste zuena gertatu da zori-tzarrez. Eta oso txapelketa arrakastatsua izan zen hura, ongi antolatua, eta txapelketa gisa emaitza egokia eman zuena, baina bertsolaritzaren suspertze bat eman edo ahots berriak ezagutarazteko ez zuen balio izan. Ez behintzat ohizko saioetan jende berria ikus genezan eta horregatik bakarrik (ez bestegatik) merezi zuen orain atzera egiterik ez dagoen gurpil horren ibilbideari ekitea.

Baina aurrerago nioen bezala, hor gaude eta orain zer? «Jaioko dira berriak...» pentsatu eta aurrera. Euts diezaiegun dauzkagun txapelketei eta antola ditzagun saioak, herri-afariak, gazte-egunak..., denok ikusi nahi ditugun bertsolari berri horiek txapelketen enpatxuak gaisotu eta gehiago kantatzeko gauza ez direla gera ez daitezen.

Joera honen alde egon behar dugu baina gauza batzuk ezin ditugu oharkabean pasatzen utzi. Berriari aukerak ematean, batzuetan, ardua gehiegi beren bizkarrean jartzen ote dugun kezka daukat. Zenbat saio antolatzen dira bertsolariak erdibana hautatuz eta gehien dabilzanetatik erdiak jarririk, beste erdiak aukera gutxiago izan ohi dutenak sartzen dira. Irtenbide polita izan daiteke hau, bertsolari berri horiek erretzeko arriskuari ihes egiten jakinez gero. Nik uste, esateko, plaza guztietan dabilen bertsolari batekin berri bat jartzean, on adina kalte egin deza-kegula. Badakit bat edo beste oso ondo moldatu dela, baina kontu, ez da denentzat balio duen formula.

Nik uste, nerekin batera hasitakoek eta gure aurrekoek ere, ondo gogoan izango dituztela gazte-festetan edo despedidetan eta beste zenbait saiotan, hiruzpalau bertsolari elkarren jirakoak elkartzean, zeinen lasai eta gustora aritzen ziren, nahiz

eta beti ondo ez irten. Hala ere, hori bezain gogoan izango dute handiekin baterako saioetan hartutako muturrekoa. Hori ez da ahazten, orduko negarra berezia izaten baita, mikatzagoa.

Orain ikusten dudan arriskua hauxe da: hasi baino lehen muturrekoa hartzearena. Kartelak puntako eta berriekin osatzea ondo dago baina zergatik ez dira berriekin gehiago osatzen? Non dira garai bateko gazte-festak, gazte-afariak, eta abar? Bai, badakit puntakoetan hogeita sei urteko bertsolariak daukela batzuk, eta lehen aipatutako saioetan «garantia» gehiago eskaintzen dutela, eta?

Bizitza hasi eta goraka zoazenean, kostata zoaz baina polita da. Gora iritsitakoan (edo hala uste duzunean, edo gorago zoazenez iruditzen ez zaizunean) hasten dira benetako zailtasunak. Hamasei urtekin apustu horri aurre egiteko, denok ez gara gai. Batzuek asti gehiago behar izaten dugu zerbait garelara sinesteko edo sinestarazteko. Ez dezagun, beraz, irtenbide bera ezarri kasu guztietarako, bakarrarentzat irtenbide eta askoren amaiera gerta ez dakigun.

Eta bertsolari berri horri zer? Bada, dituen aukerak aprobetxatzeko esango nioke, jakiteko bai eta ez esaten, ez itxutzeko ustezko aukerarik onenaren aurrean eta ausardiz jokatzeko. Ausardiz, besteen aurrean abantaila duelako, «bertsozaleare n egoera ulertzen jakitea» bere alde daukalako.

Saio bakoitzean bere pertsonalitateari eusten saia bedi. Bertsokera desberdina dugu denok, geure hitz, errima eta konfidantzako doinuak. Horiekin moldatzen ahalegindu behar du. Ezin da «marabilak» egitera irten, ongien menderatzen dituen sailetan bere aletxo botatzera baizik, eta lortuko du.

Bertsolari izateko ez da zenbait zaletuk uste bezain jakintsu izan behar; gainera, denok dugu tontotik zerbait eta tontotasun hori ondo disimulatzeko lain jakitea da sekretua. Beraz, horrela ikusteak hasiera errazagotzen badizue, animo!

ARABAN EUSKARAREKIN ZER?

Nafarra arragoa dela garbi dago eta ez olerkariak hala esan zuelako bakarrik, baita elementu askotxo aurka eduki arren, bere nortasuna mantentzen jakin duelako ere, nahiz eta batzuek

bere euskaltasuna inondik ere onartu nahi ez izan, historiari kontra egin nahirik edo. Baina gauza bera esan al genezake Arabaz eta arabarrez?

Azken mehatxua UAK egin digu. Euskara bitrinara eta Araba EAetik kanpo geratzea eskatuko omen du, baldin eta kontuz ez bagabiltza euskaldunok gure eskariekin.

UAKoek, hain argiak ez direla dirudien arren, badakite horrelako adierazpenek ere funtzionatzen dutela eta beldurra sartzeko ez dagoela Tejeróz mozorroturik Gasteizko Legebiltzarrerera sartu beharrik. Beste *pistola* eta beste *tiro-mota* batzuk nahikoa dira lehendik nola hala dabilena erabat kukiltzeko.

Baina ba al zegoen horren beharrik? Gasteizen agintean dauzkagunek zer pentsatzen duten sarritan entzun dugu, eta urrutira joan gabe, hor daude Buesa jaunak «A» ereduaren alde egindako aldarrikapenak. Hori izango omen litzateke indarrez eta gainontzeko bitarteko guztien bidez arabarrei kendu zitzaizen hizkuntza berreskuratzeko biderik egokiena. «B» eredu inposaketatzat jotzen du ia eta, nola ez, «D» eredu euskararen aurkakotzat. Nora goaz horrelako jauntxoekin? Zer egiten du horrek postu horretan? Nork jarri zuen, zergatik, zertarako? Norbaitek jakingo du, baina gure eskualdean esan ohi dugu San Martinak aldera baserrietan egiten den «matanza» dela eta «eustaileak hiltzaileak hainbeste zerikusi duela».

Aramaion euskarak gaur egun bizirik dirau, orain dela bi mendera arte Araba osoan bezalaxe. Galera horri aurre egiteko hamaika lan eskerga egin du hainbat arabar euskaltzalek, orain edozein horrelakoak esanez etor dadin.

Arabako lurralde osoan zehar zabaldurik dauden ikastolek, herritarren ahalegin eta borondateari esker iraun dute inongo egoerarik zailenean. Ikasleek, ia ez dute, esateko, aukerarik geletatik kanpo eguneroko bizitza euskaraz egiteko. Horrek esan nahi du ikasle horri sinestarazi egin behar zaiola gero, erabilera hain urrira mugatua daukan hizkuntzan, ikasketak egitearen premia, eta hori lortu ezik, ezingo da Araba berreuskaldundu.

Helduen euskalduntzean ari diren euskaltegiek ere ez dute lan errazagoa baina, horiek behintzat, beren borondatez doa-

zen ikasleak dituzte eta irakasleek ere beste pox bat izango dute emandako aurrerapausoekin.

Baina beste batzuk ere ari dira jo eta ke, halaxe agintzen die-lako kontzientziak. Beren ikastetxeak euskaldundu nahirik, euskal adarra ezarri asmoz edo «B» ereduan lan egiteko prest. Ez dira asko izango, ez guk nahi hainbeste, baina badira.

Eskola publikoan ere badira lan horri aurre egiten diotenak, lehendabizi urte-mordo bat pasa, lana egin eta gau-eskolan euskara ikasten eta, azken urte hauetan Administrazioak eskaini dien aukeraz baliatuz, *izerdi*-mordobat kosta ondoren irakasteko gaitasun teoriko baten jabe egin direnak.

Benetako euskaldunberri dira eta lehenengo urteak lanean pasa ondoren konturatzen dira: beren ikastetxean «B» eredua matrikulari eustearren jarri dutela, kasu askotan; programa-keta, eskuarteko material eta gainontzeko bitartekoak beren kabuz eskuratu behar izan dituztela; klaseak prestatzeko lehen baino askozaz ordu gehiago sartu behar dituztela hizkuntza berri batean moldatu behar dutenez; derrigortuak daudela talde jakin batzuei eskolak ematera, eurak izan ezik, ikastetxean beste inor ez delako gauza gai horiek emateko; euskara ikas-teko kolpe zorrik jo ez duten funtzionariak lehen baino hobeto bizi direla, eta itxura denez, ez duela inork asmorik hor eskua sartzen hasteko.

Hala ere, hor dihardute etsi gabe lan eta lan, hauek eta besteak, besteak eta harantzagokoak. Horri esker aurkitzen ditugu, zoritxarrez harridura sortzen diguten (bai, harridura sortzen digu arabar bat euskaraz entzuteak, beste probintzieta-koekin gertatzen ez zaiguna) euskaldunberri adoretuak. Guk, txikitatik euskara dakigunok baino askozaz ere meritu gehiago duten euskaldunak dira horiek nerretzat, eta hala ere, batzuek, hiztotelka antzean euskaraz hizketan ari direla oharturik, barre egiten diete. A zer laguntza, hori da hori morala ematea, hori bidea inor eukalduntzeko!

Hori, besteak beste, euskarari barre egitea da. Bai, ez UAK bezala, ez Buesa-k bezala, baina azken batean gauza bera egi-ten ari gara: aurreraka zihoana hozten.

Ez dakienak erru handia du, jakin eta egiten ez duenak oraindik handiagoa eta erdipurdi jakin arren egiten saiatzen